

१५ ऑगस्ट २०११ ला वाकोद मधील भाषण

प्रसंग- १५ ऑगस्ट २०११ ला वाकोद मधील भाषण

दि. १५-०८-२०११, स्थळ -वाकोद,जळगाव

विद्यार्थी, माता-भगिनी, विद्यार्थी आणि ग्रामस्थ बंधू-भगिनींनो, वेळ आता खूपच झाला आहे. १.२० आता या काठीकूठामध्ये मी पडणार नाही की काय झाल आणि काय व्हायला पाहीजे होत, एक मुद्दा खरच तुम्हाला कळालेला असला तरी त्याने त्याची आणि एक गोष्ट लक्षात घ्या जो माणूस प्यायलेला असतो तो खर बालतो, निदान त्या वेळी तरी तो खर बोलतो आणि याचा अर्थ जो पेट नाही तो खर बोलत नाही अस नाही आणि तो ही पिऊन खर बोल अस होत नाही. परंतू त्यानी जी खंत मांडली की ब्या ह्या खेड्याच्या सुविधा झाल्या हे खर आहे. पण गावामध्ये जो एक निर्वसनीपणा आणायला पाहीजे होता तो आणता आला नाही. गावामध्ये स्वच्छता ज्या पध्दतीनी ज्या प्रमाणात व्हायला पाहिजे त्या प्रमाणात झालेली नाही. शिक्षणाच्या बाबतीत खूप प्रगती झाली अगदी अद्वितीय अशी प्रगती झाली आणि त्याच सगळ क्रेडिट त्या यशाच सगळ जर आपल्याला कोणाला द्यायच असेल तर तो गुरु जनांना आहे आणि त्याचे गुरुवर्य तुम्हाला आहे म्हणजे पालकांना आहे. पालकांना कशासाठी आहे? पालकांनी काहीच केल नाही म्हणजे, त्यांना विशेष अस पदक आहे. कारण पालक इतरत्र सगळ्या

बाबीनमध्ये काही तरी करत असतात. म्हणजे एक तर होकार अर्थी काही तरी करतील किंवा नकारार्थी काही करतील. परंतु सर्व साधारण पणे शिक्षणाच्या बाबतीमध्ये ते फार उदासिन असतात.

जे काही चालल आहे ते शाळेमध्ये चाललेल आहे, ते काम आहे ते शिक्षकांच काम आहे. बाकीच राहिलेले भाऊ पहाता आहे. आपल्याला काही करायची गरज नाही. अशी पालकांची एक समजुत आहे आणि त्या दृष्टीने मला जे म्हणायच आहे की विद्यार्थीनी आणि विद्यार्थी या दोघांच्या बरोबरच, पालकांनी सुद्धा त्यांना हे सगळ करू दिल याच्याबद्दल त्यांचा मी आभारी आहे आणि त्यांच्याच बरोबर शिक्षकांचा हा ही आभारी आहे. त्यांनाही सगळ्यांना आशिर्वाद आहे. माझ्या एक गोष्ट लक्षात आली, की आपल्या या चालु पिढीला चालु म्हणजे वर्तमान पिढीला, जर खऱ्या अर्थाने निर्वसनी करायच असेल तर खऱ्या अर्थाने काही विशिष्ट अशी गोष्ट त्यांच्या लक्षात आणून द्यायची असेल, तर त्यांच्यासाठी सगळ्यात महत्वाचा दुवा आमच्यामध्ये, शाळेमध्ये आणि त्यांच्यामध्ये, त्यांची मुल बाळ जी आहे.

तुम्हाला आम्ही निर्वसनी करू शकू की नाही माहित नाही. प्रयत्न आता पर्यंत खुप केले, अजूनही करूच. परंतु त्यांच्यामध्ये मिळणारे यश हे अगदी डोळ्यात भरण्यासारखे असेल अस मात्र वाटत नाही. कारण समाजामध्ये इतरत्र ही तेच वातावरण आहे. ते ही त्याला पोशक अस नाही. परंतु विद्यार्थीनींनी आणि विद्यार्थीनी जर हे लक्षात घेतल की आपल्या घरात दारू येऊ द्यायची नाही. तर वडिलांच्या हाता पाया पडून ती समस्या आपल्याला सोडविता येईल, महिला इथे कमी आहेत पण जर महिलांनी ठरविल की गावामध्ये दारू नकोच तर महिला हे निश्चित पणे करू शकता आणि इतर गावानमध्ये त्यांनी तस केलेल आहे असा इतिहास आहे तेव्हा. खऱ्या अर्थाने या भविष्याच भविष्याची जी भागदोर आहे ती विद्यार्थीनींनी आणि विद्यार्थी यांच्या हातात आहे. त्याच्यापुढे शिक्षकवृदानां ही एक विनंती केली आहे की, आपण विशेष करून या गोष्टी कडे लक्ष द्या आणि आपल्या गावामध्ये स्वच्छता कशी राहिल हे ही बघा. तर ते म्हणाले की आपण दर रविवारी सगळे रस्ते वगैरे साफ करायचे का? म्हटल तुम्ही जर असे करत राहिले, तर लोक म्हणतील हे बरच झाल. आपल पहिबारे काम झाल, आपल्या काही डोक्याला ताप नको.

पण जेवढ्या जेवढ्या चांगल्या गोष्टी करायच्या त्या इतर कोणी केल्या पाहिजे.

मी मात्र काही करणार नाही. अशी मानसिकता निर्माण करायला मी जबाबदार आहे अस मी मानतो. जर मी अशारितीने सगळ्या गोष्टी तुम्ही न मागता, तुम्ही न सागता, तुमचा काहीही त्यामध्ये सहभाग नसतांना करून दिल्या ही चांगली गोष्ट नाही. त्याच्यामुळेच तुम्ही परावलंबी झालात. मला तुम्हाला स्वावलंबी करायच होत, निर्वसनी करायच होत झाल मात्र उलट. तुम्ही परावलंबी झालात आणि बरेच अंशी तुमच्या पैकी जे आधी घसले होते आणि मध्यांतरी बंद झालेत त्यांनी आता परत सुरु केल असे ते चित्र आहे, असे मी ऐकतो. दुर्दैवाचा भाग आहे तो परंतु आपण हार जाणार नाही. गांधीजींना स्वातंत्र मिळविण्यासाठी कितीतरी निराशेचे डोंगर पार करावे लागले. जेल मध्ये जाव लागल असेल किंवा काही कराव लागल असेल पण ते त्यांनी जिद्द साडली नाही, हिम्मत सोडली नाही.

ते काम करत राहिले आणि तेच काम नेमक आता आपल्याला करायच आहे. परंतु त्याच्यामध्ये कुठेही राजकारण आणि ग्रामपंचायत वगैरे वगैरे या सगळ्या बारा भानगडीत आपण पडायला नको. या निर्णयावर आम्ही आलो. ही जबाबदारी आता याच्या पुढे इथले विद्यार्थीनींनी आणि विद्यार्थी, इथले शिक्षक, इथले काही सज्जन शेतकरी असतील त्या लोकांकडे आहे. त्यांनी हे करायला पाहिजे आणि त्यांनी हे कराव. अशी माझी मनापासून इच्छा आहे. मनापासून कळकळीची विनंती आहे. की तुम्हाला हे केल्याशिवाय खऱ्या अर्थाने आपण गावाचा विकास केला आहे. याच समाधान मिळणार नाही. ह्या तर भौतिक झाल्या गोष्टी सगळ्या की, आज आरोग्याची व्यवस्था बऱ्यापैकी चांगली आहे. आपल्या कडे आरोग्याच्या आधी मरून जायचे किंवा दिवंगत होऊन जायचे असे जे काही अपघात होऊन जायचे बऱ्याचश्या अधिक प्रमाणात खर म्हणजे ते आटोपलेल आहे आणि त्याच्या आरोग्याच्या सुविधा चांगल्या झालेल्या आहे. तशाच अनेक गोष्टीच्या सुविधा झाल्या. परंतु हे सगळे भौतिक आहे.

तुमच्या मनाला काही मी विसरू शकलो नाही. तुमच्या मनाला भिडून त्याच्यामध्ये शिरकाव करून तुमच्या हृदयामध्ये काही तरी बदल घडून आला असता अस झालेल नाही आणि थोडीशी निराशा जरी त्या बाबतीत असली तरी आमचे प्रयत्न आम्ही चालू ठेऊ. एवढ मी आपल्याला सांगू इच्छितो. त्याच्याच बरोबर विद्यार्थीनींनी आणि विद्यार्थी या दोघांनी ही जे घवघवीत यश मिळविल त्या घवघवीतसाठी त्यांना आणखी एक वेळा शुभेच्छा द्याव्यात आणि तुमच्यावर फार मोठी जबाबदारी आहे बेटा. कारण तुम्ही

सगळे पुढे जाऊन आई होणार आहात. एक आई एका नवीन शिशुला जन्म देत असते. हे काम केवळ आई किंवा महिलाच करू शकतात. पुरुष करू शकत नाही. त्याच्यामुळे तुम्ही सर्वांनी जर हे मनावर घेतल की आपल्या घरामध्ये व्यसन नको.

आपल्या घरामध्ये असला कोणताही प्रकार होणार नाही त्याची एक जिद्द तुमच्या मनामध्ये तयार झाली. जशी भ्रष्टाचाराच्या बाबतीमध्ये आज तुमच्या मनामध्ये चिड निर्माण व्हायला लागली आहे. तशी आतापासून तुमच्या मनामध्ये अशी जिद्द आणि चिड दोन्ही गोष्टी एकत्र यायला पाहिजे, जेणेकरून तुम्ही हे समाजाच हे काही लोण आहे हे तुम्ही थाबवू शकाल. हा जो लोंढा आहे आणि शासन सुध्दा लोकांनी ज्याची भरून काढली अस विद्यार्थाच झाल आहे की काय अशी शंका आपल्याला येते. त्याच कारण अस आहे की तेच लायसन देतात. आपल्या कडे नाही आहे लायसनच दुकान आणि तुम्ही येऊ देऊ नका. तुम्ही सगळे मिळून येऊ देऊ नका. मी ही माझा प्रयत्न करेल की इकडे न येण्याबद्दल. पण हे जे देशी दारु हा जो काही प्रकार आहे आणि हात भट्टी, गावराणी हा जो काही प्रकार आहे तो मात्र मी काही त्याला विशेष करू शकेल अशातला भाग नाही. पण मुलांनो आणि मुलींनो तुम्ही खूप काही करू शकता.

वडिलांनी सांगितल की ”जा, बिड्या घेऊन ये, किंवा सिगारेट घेऊन ये“. तर त्याच्या पाया पडायच आणि त्यांना सांगायच की ”बाबा मला शाळेमध्ये सांगितल्या प्रमाणे की, सिगारेड आणि बिड्या पिल्याने कॅन्सर होतो. तुम्ही जर गेलात तर आमच काय होईल. आम्ही उघड्यावर पडू. आईच काय होईल” हे सगळ त्या एक वेळा नाही दोन वेळा नाही, तिन वेळा नाही, चार वेळा, पाच वेळा, जेव्हा तुम्ही हे कराल, त्या वेळला कितीही केल तरी ते आई-वडिल आहेत ते तुमच्या बरोबरीला उभे राहतील आणि त्यांच हे व्यसन सुटेल. अस हे मला खात्री वाटते. आम्ही हा प्रयोग जळगाव मध्ये, एक-दोन शाळामध्ये आमच्या विद्यार्थानमध्ये करून पाहिला आणि खूप खूप सक्सेस त्याच्यामध्ये आम्हाला मिळाल, खूप यश मिळाल. इथेसुध्दा तुम्ही नाटकाच्य मार्फत किंवा इतर जे काही किर्तन आहे, हे आहे याच्या मार्फत सुध्दा आपण प्रयत्न करू. पण कोणत्याही प्रकारची म्हणजे त्याला हिंसक वळन मिळायला नको. की तु अस करतो म्हणून तुझ्या तोंडात मारीन हा जो काही विषय आहे तो काही थोबाडीत मारल्याने तो काही सुधरत नाही.

तो ही तुमच्या थोबाडीत मारण्याची तयारी करतो. त्याच्याकडून नाही जमल नाही

तर तो त्याच्या मित्राला आणतो आणि दोन्ही मिळून तुम्हाला बदडवायाचा प्रयत्न करतात. म्हणजे शेवटी जाऊन गँग वार होतो. बाकी काही होत नाही. तेव्हा तो मार्ग आपण कधीच अवलंबायचा नाही. आपण हेच पहायच की हातापायापडून जे काही आपण करू शकू तेवढे आपण पचवले पाहिजे. माझ्या इथले जे ज्येष्ठ नागरीक आणि गावकरी, ग्रामस्थ आलेले आहे त्यांना या गोष्टीच वाईट वाटेल की भाऊ अस सांगता आहेत की आता मुलांना-मुलांनी हे काम केल पाहिजे. कारण मुल प्रत्येक घरात आहे. मुलगी किंवा मुलगा प्रत्येक घरात आहे आणि तर त्याच्या घरामध्ये चालू असेल सद्दा असेल किंवा जुगार असेल, त्याला थांबविण्यासाठी जर आम्ही अशा पध्दतीने प्रयत्न करणार असू तर मला नाही वाटत तुम्हाला त्याच काही वाईट वाटाव.

तुम्हाला वाईट वाटायलाच नको उलट चांगले वाटायला पाहिजे. थोडीफार शरम आली पाहिजे. आई-वडिलांना ज्या वेळेला मुल अस बोलायला लागतील, त्या वेळेला आई-वडिलांना विचार करावा लागेल. ती वेळ आत आलेली आहे. आपण स्वतःच आता स्वतःला सुधरवुन घ्यायच आहे. या शिक्षण घेणाऱ्या मुला-मुलींना सक्षम करून, स्वताःच्या पायावर ते उभे राहू शकतील, अशा पध्दतीने त्यांच्या शिक्षणाची दिशा देण, हे माझ्या जीवणाच मुळ उद्देश आहे. वाकोद मध्ये विशेष करून आपण इतर ही कामे केली. तर त्याच कारण आहे, आई जन्म भूमी आहे म्हणून. परंतु याच्या पुढे आपल्याला कर्म भूमी आणि तिथली खेडी पाडी याच ही काम करायच आहे. इथे जवळ जवळ सहा खेडी आपण दत्तक घेतली आहे आणि तिथे आपण वाकोद सारखे नाही पण त्यांचा सहभाग घेऊन आपण काम करतो आहे. चांगले रिझल्ट आहे.

हळुहळू वाकोद मध्ये ही जी विकासाची कामे होती शेती सोडून आपण कमी करू आणि शेती आणि शिक्षण या दोन गोष्टींमध्ये मात्र आपण सतत लक्ष घालत राहू. कारण एक आहे. समजून घ्या एक कारण आहे की, शेतीमधून सगळ्याचा विकास होण शक्य आहे. असा दुसरा कोणताच मार्ग नाही की ज्याच्यामधून सगळ्यांचा विकास साध्य होईल, पण शेतीमधून होईल. कस ते सांगतो, शेतकऱ्याजवळ जर थोडस पाणी असल लहान शेतकरी जरी असला. आता तो स्वतः आणि त्याची बायको किंवा एक-दोन गडी अशी मिळून ते बारा महिन्यात कामे करतात. परंतु ज्यावेळेला तो २ बिघे घ्यायला लागतो, जर ठिबकच्या माध्यमातून किंवा कोणत्याही अशा टेक्नोलॉजीच्या, तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून आपण काम केल, तर मग तो एकाच्या ऐवजी दोन पिक

घेईल आणि दोन पिक घेईल तर त्याच्यातून रोजगार निर्माण होईल. रोजगार उपलब्ध होण हे फार गरजेचे आहे. ह्या वेळी तुम्ही बघितल असेल कापसाचे पिक चांगले होत आणि भाव ही चांगले होते, त्यावेळेस आपल्या गावामध्ये महिलांना दिडशे ते दोनशे रुपये रोज पडला होता आणि ह्या दिडशे ते दोनशे रुपये रोज शेतकऱ्यांनी दिला त्याच्याबद्दल मी शेतकऱ्यांना धन्यवाद देतो.

परंतु त्यांना तो द्यावा लागला ही मात्र वस्तुस्थिती आहे. त्यांनी स्वतःच्या मनाने तो दिला अस वाटत नाही मला आणि विशेष म्हणजे, मी पाच वर्षा पूर्वी-सहा वर्षा पूर्वी हे बोलून गेलो होतो की, तो दिवस मी सोन्याचा मानेल, ज्या दिवशी तुम्हाला ऐवढे पैसे की तिथे बाईला शेता मध्ये काम करायला आणायला द्यावे लागतील आणि तो काळ आला, ती वेळ आली. म्हणजे तुम्ही श्रीमंत झालात आणि तुम्ही निकामे झालात. म्हणजे आधी जे शेतात काम करत होता, आता तुम्ही शेतात काम करत नाही. आता कोणत्यातरी पक्षाचे झेंडे हातात घेऊन फिरत असतात किंवा बोलत असतात आणि आता त्याच काम करतात शेतामध्ये. अशा परिस्थितीमध्ये, त्यांना जर दोन पैसे मिळत असतील, तर खऱ्या अर्थाने आपला हा विकास झाला अस आपल्याला म्हणता येईल आणि त्याच्यासाठी पाणी अडविणे, पाणी जिरविणे, ठिबक सिंचनाचा कस आपल्याला एकत्र करता येईल. मग सामुहीक विहरी कशा करता येतील. सगळ्यांची पाच-दहा लोकांची मिळून एक विहरी बांधायची असेल आणि त्याच्यासाठी तुम्ही पन्नास टक्के, दहा लोक मिळून पन्नास टक्के रक्कम देणार असाल तर बाकीचे पन्नास टक्के द्यायला मी तयार आहे.

त्या विहरीमधून तुम्हाला सर्वाना जिथ कोरड वाहु आहे आणि त्या कोरडवाहु शेतीऐवजी तुम्हाला दुसरीकडून पाणी विकत घेता आल किंवा आपली जर पुरेशी शेती असेल किंवा आपली पुरेशी शेती नसेल आणि पाणी जास्त असेल, आपल्याला दुसऱ्याला मदत करता आली दुसऱ्याला पाणी देता आल, फुकट द्या किंवा विकत द्या. तर देता आल तर तो ही उभा राहिल. अशा रितीने आपल्या गावामध्ये सुबत्ता आली, आणखी शेती वाढली आणि एक अद्यावत शेती आणि शेतकरी असे निर्माण झाले, तर फार मोठ काम होईल. मग आता आपण हे जे कृषी केंद्र आपण इथे आणल, शाळा इथे आपण आणली किंवा कॉलेज आपण काढल, त्याच्यामागे हा एक हेतू आहे. की निदान आपल्या गावातल्या लोकांच आणि शेतकऱ्यांचा याच्यात फायदा झाला पाहिजे.

मी सरांना एवढ सांगणार आहे की, सर्वसाधारणपणे महिन्यातुन एक व्हिजीट आपण शेतकऱ्यांना दिली पाहिजे. महिन्याभरामध्ये सगळ गाव म्हणजे जे काही पडणारे आडी असतील किंवा रोगराईचा जो प्रादूर्भाव आहे, तो आपल्याला विचारून होणार नाही. म्हणून जर आपण कधी गेलो आणि रोग सगळ आपल काम करून गेलेला असेल तर जाण्याचा उपयोग होणार नाही. म्हणजे साधारणता पिकांना संरक्षित ठेवण्यासाठी जे काही करायला पाहिजे, त्याचा फायदा, त्या विद्यापिठाचा फायदा, आपल्या या खेड्यागावाला झाला पाहिजे. त्याच्यासाठी इथुन मी दोन जण पाठविणार आहे आणि ते एक ॲग्रोनॉमिक आणि ॲन्टोमोलॉजी असतील. त्याच्याबरोबर आपण गेलात तर आपल्याला ही प्रॅक्टिकल अनुभव येईल आणि आपल्याला प्रत्यक्ष अनुभव आल्यामुळे त्या माणसांच्या बरोबर या प्रत्यक्ष अनुभवी माणसान सोबत जर तुम्ही गेलात तर तुम्हाला सुध्दा या शेतावर खूप काही योगदान देता येईल.

“शेतकरी सुखी तर जग सुखी” अस म्हटल जात आणि त्याच कारण हेच आहे की, आपल्या मुलांना चांगल शिक्षण द्यायच असेल, आपल्याला स्वतःला चांगल्या घरामध्ये राहयच असेल, आपल्याला स्वतःला या निदान पुढची पिढी तरी आपली अशाच पध्दतीने इथेच खपत राहू नये अस वाटत असेल, तर आपल्याला हे सगळ केल पाहिजे आणि त्याच्यासाठी ही योजना आहे. आता आपल्या ग्रामसेवकाने जे काही मांडल की, ब्या हे असायला पाहिजे ते असायला पाहिजे. माझा असा प्रयत्न आहे की याच्यासाठी जी शाळा आणि हे जे काही याच्यासाठी जागा अपुर्ण पडते आहे, त्या जागा असलेल्या जागानमधुन उपलब्ध करून द्यायच्या आहे आणि त्याच्यासाठी मी निश्चित प्रयत्न करणार आहे. आपल्या गावाला येणारे अनुदान हे परत जाता कामा नये. याची काळजी आपण घेतली पाहिजे, ती काळजी घेण्यासाठीच खर पाहिल तर हे मेंबर लोक आहे.

पण मेंबर लोकांमध्ये सुध्दा आता किडा झाल्यामुळे ते निम्मे पडतात आणि निम्मे दुसरीकडे वळून जातात. त्याच्यामुळे जमत नाही. खर म्हणजे आपल्याला हे नको आणि नेमक ते झाल. त्याला काही इलाज नाही. मी तर इथे नव्हतोच. त्या काळामध्ये परंतु असतो, तरी निवडणुकीमध्ये भाग घेतला नसता. परंतु आपण हे बघीतल पाहिजे की, ब्या आता हे कस घडवून आणता येईल. आता वाडिमध्ये अशा जागा आहे की, ते अतिक्रमण करू शकले नाही. ग्राममंदिराची जागा आहे. पण अतिक्रमण करू शकले

नाही याच कारण फार मोठा खड्डा आहे. त्याच्यामुळे तिथे काही घर बांधता आल नाही. तर आता आपण तो खड्डा बुजून टाकू आणि तिथे शाळा उभी करून देऊ. जे काही शासनाचे सँनशान झालेले. अशा पध्दतीने जिथे जिथे तुम्हाला आढळत असेल ते सांगा. ते सगळ आपण बसुन त्याच्यात ते करु. म्हणजे करायबद्दल, शिक्षणाबद्दल वादच नाही, कारण ते करायचच आहे वादच नाही. तेव्हा आपण ते करु. दुसरी काही आहे का योजना? जी परत जाते आहे. जांभूळाला जागा आहे, काही हरकत नाही, जांभूळाला आपण ते बांधुन देऊ आणि त्या प्रमाणे काम चालू होईल.

तर कोणत्याही परिस्थितीमध्ये आपल कोणतही अनुदान परत जाता कामा नये. एवढच तुम्ही मला सांगा. त्याच्यात सरळ तुम्ही मला जरी संपर्क केला. ते जाऊ नये म्हणून सांगा तुम्ही केव्हाही मग आपण बरोबर बसून घेऊ. त्यात काही वाद नाही. तर मित्रहो तुमचे काही प्रश्न असतील तर मला सांगा, मी त्याची उत्तरे माझ्या परीने देण्याचा प्रयत्न करतो. मुलांना पवने दोन वाजून गेले. आपण ही पाच-दहा मिनीटात आटोपून घेऊ.